

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу **Пугачової Дар'ї Володимирівни**
«Зовнішня політика країн Скандинавії у сфері безпеки та
оборони у постбіполярний період»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та
глобального розвитку

Актуальність обраної теми дослідження. Дисертаційна робота Дар'ї Володимирівни Пугачової «Зовнішня політика країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період», присвячена важливій в науково-теоретичному та практичному аспектах проблематиці, що отримала комплексне висвітлення у вітчизняній політичній науці.

Авторка дисертації, розкриваючи актуальність теми дослідження, цілком слушно зауважує, щозміни, які відбулися після розпаду біполярної системи міжнародних відносин у світі в цілому та на європейському континенті зокрема, спонукали скандинавські держави до перегляду своїх традиційних поглядів на безпеку у регіоні та на євроатлантичному напрямку, що особливо позначилось на формуванні безпекового бачення нейтральних Фінляндії та Швеції. У зв'язку з цим постала необхідність системного дослідження чинників, що формують безпекову складову зовнішньої політики країн Скандинавії, визначають еволюцію їх відносин з провідними світовими акторами та впливають на способи забезпечення їхніх національних інтересів у зв'язку з глобальними геополітичними трансформаціями.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Д.В. Пугачової переконливо доводить, що авторка комплексно дослідила джерельно-документальну базу та історіографію проблематики (с. 11-32),

проаналізувала концептуальні основи дослідження безпекової політики в сучасній політичній науці (с. 32-47).

Цілковито обґрунтовано зосередивши увагу на євроатлантичному напрямі безпекової та оборонної політики скандинавських країн, в дисертаційній роботі Д.В. Пугачової докладно описані військові та політичні аспекти членства Норвегії в НАТО (с. 50-62), ґрунтовно розкриті особливості участі Данії та Ісландії в євроатлантичному співробітництві (с. 62-79) та достатньо повно відображена сутність відносин з НАТО та традиція військового неприєднання у зовнішній та безпековій політиці Фінляндії та Швеції (с. 79-106).

Авторка дисертації досить ретельно аналізує внесок скандинавських країн в миротворчу діяльність ООН (с. 111-127), розкриває безпекове та оборонне співробітництво Норвегії, Данії, Ісландії, Швеції та Фінляндії з ЄС (с. 127-141) та досліджує регіональне співробітництво країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони (с. 141-159).

Висловлені положення та рекомендації дисертаційної роботи відзначаються достовірністю. Ретельне ознайомлення з текстом дисертації Д.В. Пугачової дозволяє стверджувати, що запропонована авторська інтерпретація безпекових стратегій у зовнішній політиці скандинавських країн у постбіполярний період характеризується системністю й об'єктивністю політологічного дослідження.

Дисертаційна робота має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягнути поставленої мети, насамперед через фахово обґрунтовані теоретико-методологічні засади комплексного політологічного аналізу зовнішньої політики скандинавських держав у сфері безпеки та оборони. Достатньо широка емпірична база дослідження знайшла своє відображення у роботах вітчизняних й зарубіжних дослідників, державних та політичних діячів скандинавських країн.

Наукова новизна результатів дослідження. Внесок авторки дисертаційної роботи полягає в поглибленому аналізі інструментальних,

концептуальних основ та практичних аспектів втілення зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у світлі нових викликів і загроз, дослідженні проблем сучасної безпекової політики скандинавських країн, а також у прогнозуванні тенденцій зовнішньої політики Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії.

Д.В. Пугачова не лише вперше у вітчизняній політичній науці успішно провела комплексний аналіз ключових змістовних складових та особливостей формування зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період, системно дослідила еволюцію безпекової політики скандинавських країн у взаємозв'язку теоретико - концептуальних основ та її прикладної реалізації у відповідних напрямках зовнішньої політики, а й визначила спільні принципи та відмінності безпекових стратегій країн Скандинавії у хронологічних межах дослідження.

Водночас у дисертації удосконалено розуміння щодо змісту концептуальних підходів до вироблення та реалізації безпекових стратегій скандинавських країн, поглиблено розуміння основ, джерел та витоків зовнішньої політики кожної з країн Скандинавії з урахуванням останніх тенденцій у міжнародних відносинах, продемонстровано їх послідовний еволюційний розвиток після закінчення холодної війни та виявлено основні інструменти реалізації безпекової політики скандинавських країн, визначено засоби реалізації основних принципів у зовнішній політиці кожної з цих країн, а також особливості їх взаємодії та впливу на еволюцію сучасної міжнародної системи.

Необхідно наголосити на тому, що у роботі Д.В. Пугачової знайшли подальший розвиток дослідження новітніх аспектів тенденцій еволюції зовнішньої політики скандинавських країн у сфері безпеки та оборони, аналіз чинників, які впливають на можливі варіанти подальшого розвитку безпекової стратегії кожної зі скандинавських країн у зв'язку посиленням ролі трансатлантичного та євроатлантичного напрямів, а також посилення ваги безпекових елементів у зовнішньополітичних стратегіях країн Скандинавії

протягом вказаного періоду (включаючи критерії та оцінки переходу Фінляндії та Швеції від нейтральності до різних форм участі в оборонному співробітництві, активізацію співпраці скандинавських країн з НАТО та в її межах).

Практичне значення результатів дослідження. Дисертацію Д.В. Пугачової виконано в межах планової теми наукових досліджень відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України «Системоутворююча роль євроатлантичного співтовариства у XXI столітті: прогностичний вимір» (державний реєстраційний номер 0111U000007) та планової наукової теми відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» «Стратегічне партнерство міжнародних суб'єктів у контексті глобальних політичних трансформацій» (державний реєстраційний номер 0114U000641).

Дослідження Д.В. Пугачової можна вважати внеском у вітчизняну теорію міжнародних відносин та зовнішньої політики. Прикладні висновки роботи Д.В. Пугачової можуть використовуватись органами державної влади, політичними лідерами, партіями, громадськими організаціями, засобами масової інформації в їх практичній суспільно-політичній діяльності. Фактичний матеріал та аналітичні узагальнення дисертації Д.В. Пугачової можуть бути використані в науково-дослідній роботі з проблематики європейської інтеграції та міжнародної безпеки, а також при підготовці навчальних посібників та навчальних курсів з політології та міжнародних відносин.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертації представлено у дев'ятнадцяти публікаціях, з яких чотири статті опубліковані у фахових виданнях з політичних наук, затверджених згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, одна – у зарубіжному науковому виданні, одна стаття – у вітчизняному науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної

бази, три статті опубліковані у вітчизняних наукових виданнях, які не є фаховими. Десять публікацій вийшло в інших наукових виданнях для додаткової апробації основних положень дисертації.

Ознайомлення з багатьма із опублікованих наукових праць та авторефератом дисертації дозволяє зробити висновок, що вони достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Загальний обсяг дослідження (198 сторінок) та основний текст (165 сторінок) відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Структура дисертації Д.В. Пугачової є логічною, пропорційною та в повному обсязі відображає об'єкт та предмет дослідження.

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Вказуючи на високий теоретико-методологічний та науково-практичний рівень розробки та представлення складної наукової проблематики міждисциплінарного характеру, вважаємо за доцільне висловити такі основні зауваження й рекомендації до дисертації Д.В. Пугачової:

По-перше, достатньо повно розкривши в першому розділі дисертаційної роботи теоретико – методологічні засади, дослідження потребує додаткового обґрунтування сучасної теоретичної моделі системи міжнародних відносин.

По-друге, у підрозділі 1.2. «Концептуальні основи дослідження безпекової політики в сучасній політичній науці» (с. 32-47) подається достатньо розгорнутий аналіз сучасної концепції нейтралітету, якого дотримуються Фінляндія та Швеція у зовнішньополітичній сфері. На нашу думку, бажано було б зробити деякі сентенції з цього питання щодо України.

По-третє, в підрозділі 3.3. «Регіональне співробітництво країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони» (с. 141-159) авторка детально проаналізувала співробітництво країн Скандинавії через ініціативу ЄС «Північний вимір», а також їх взаємини з країнами Балтії у сфері безпеки та оборони. Натомість, взаємини скандинавських країн через участь їх в інших

регіональних утвореннях Північної Європи (наприклад, Арктична Рада, Рада Баренцева/Євроарктичного регіону, Північна Рада тощо) розглядаються дуже побіжно, що, на нашу думку, необхідно було б довершити.

По-четверте, у дисертації значна увага приділяється тим чи іншим кількісним показникам – наприклад, чисельність збройних сил кожної зі скандинавських країн (с. 65) або результати опитування населення країн Скандинавії щодо ключових питань у політичній сфері (наприклад, опитування населення Фінляндії та Швеції щодо вступу цих країн до НАТО (с. 94)) тощо. На нашу думку, систематизація цих показників у хронологічному порядку та оформлення їх у таблиці полегшило б їх сприйняття та надало вагомості дослідженню.

По-п'яте, на нашу думку, можна було б розширити емпіричну базу дослідження шляхом ширшої ретроспективи в наукових роботах дослідників СНД. Висловлене зауваження жодним чином не зменшує масштабності пророблені дисертанткою в опрацюванні величезного масиву джерел та літератури, а потребує уточнюючих акцентів.

По-шосте, в роботі мають місце зауваження суто технічного характеру, як-то стилістичні погрішності, що обумовлені перекладом іноземних джерел та літератури (с. 21, 24, 59).

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Підсумовуючи можна стверджувати, що запропонована до розгляду дисертаційна робота є самостійним та оригінальним дослідженням, яке повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та теоретико-методологічну грамотність автора. Висловлені зауваження не мають принципового характеру і не применшують значимості роботи дисертанта, а лише пропонують можливі шляхи подальшого розвитку та вдосконалення наукового пошуку. Загалом, робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною і завершеною.

Дисертація Д.В. Пугачової відповідає паспорту спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку, затвердженого Постановою Президії ВАК України № 99-06/6 від 02.07.2008.

Дисертація та автореферат Д.В. Пугачової відповідають вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, виходячи з чого Дар'я Володимирівна Пугачова заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри міжнародної інформації
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор політичних наук, професор

М.М. Рижков

Рижкова М.М. завіряю

проректор з наукової роботи
МЯРТИНЮК В.С.
15.05.2017